

нес-школа «Интел-синтез», 1998. – 416 с.

3.Бузько І.Р., Вартанова О.В., Голубенко Г.О. Стратегічне управління інвестиціями та інноваційна діяльність підприємства. – Луганськ: СНУ ім. В.Даля, 2002. – 176 с

4.Ландик В.И. Инновационная стратегия предприятия: проблемы и опыт их решения. – К.: Наук. думка, 2003. – 364 с.

5.Трифилова А.А. Управление инновационным развитием предприятия. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 176 с.

6.Пастухова В.В. Стратегічне управління підприємством: філософія, політика, ефективність. – К.: КНТЕУ, 2002. – 302 с.

7.П'ятиницька Г.Т. Інноваційні стратегії в сучасних умовах господарювання: суть та наукові підходи до формування і вибору // Проблеми науки. – 2004. – №11. – С.21-29.

8.Фомин В.М. Квалиметрия. Управление качеством. Сертификация. – М.: Ось-89, 2002. – 384 с.

9.Федюкин В.К. Основы квалиметрии. Управление качеством продукции. – М.: Информ.-изд. дом «Филин», 2004. – 296 с.

Отримано 28.02.2006

УДК 330.341.1 : 338.58

Н.М.ВОЛОСНІКОВА

Національний технічний університет „Харківський політехнічний інститут”

ПЛАНУВАННЯ ТА АНАЛІЗ ТРАНСАКЦІЙНИХ ВИТРАТ РОЗРОБКИ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Розглядається проблема удосконалення аналізу трансакційними витратами інноваційної діяльності.

Методологія управління трансакційними витратами інноваційної діяльності (ТВІД) підприємства припускає використання системи нових для вітчизняної практики як понять, так і методів розрахунку та аналізу. Слід зазначити, що багато аспектів аналізу витрат виробництва у вітчизняній теорії і практиці викладені в роботах І.П.Денісова, В.П.Долженкова, В.Ф.Палій, Р.А.Ніколаєвої, В.Г.Лебедєва, Т.Г.Дроздової [1-4] та інших вчених. Однак, ряд питань теорії і практики трансакційних витрат інноваційної діяльності ще недостатньо вивчені і вимагають поглибленого аналізу і нових методологічних підходів.

На наш погляд, в умовах сучасної економіки основна увага повинна бути приділена вивченню питань, пов'язаних з аналізом та обліком трансакційних витрат, а також змінам у бухгалтерському обліку даних витрат.

Метою роботи, по-перше, є розробка підходів до встановлення планової суми трансакційних витрат інноваційної діяльності на основі узагальнення розповсюджених методик такої оцінки; по-друге, розробка та проведення аналізу трансакційних витрат інноваційної діяльності на 1 грн. обсягу інноваційної продукції.

Основні задачі аналізу трансакційних витрат інноваційної діяльності підприємства, на підставі яких формується система управління трансакційними витратами, зводяться до наступних проблем:

- визначення оптимальних обсягів виробництва інноваційної продукції, виходячи з попиту;
- планування необхідних трансакцій і величини трансакційних витрат інноваційної діяльності підприємства в короткостроковому і довгостроковому періодах, що можуть забезпечити ефективність інноваційного виробництва;
- прогнозування трансакційних витрат інноваційної діяльності підприємства;
- вибір найважливіших показників трансакційних витрат, оцінка їх динаміки і виконання плану щодо них;
- визначення раціональної структури трансакційних витрат інноваційної діяльності підприємства;
- виявлення невикористаних можливостей зниження трансакційних витрат підприємства.

При плануванні трансакційних витрат інноваційної діяльності необхідно визначити таку суму витрат, яка дозволяла б підприємству безперебійно здійснювати інноваційну діяльність [5, с.166].

Для цього необхідно визначити максимально можливу величину трансакційних витрат інноваційної діяльності для забезпечення беззбиткової роботи підприємства при виробництві інноваційної продукції і визначити норматив для складання планових кошторисів трансакційних витрат інноваційної діяльності. Слід зазначити, що чіткий контроль і оперативний облік відхилень є необхідним. Крім розглянутих у роботі методик визначення розмірів трансакційних витрат інноваційної діяльності фактичну суму, у даному випадку, можна визначити виходячи з існуючих на кожному конкретному підприємстві нормативних трансакційних витрат інноваційної діяльності, відхилення від норм і змін норм. Розрахунок фактичної суми трансакційних витрат інноваційної діяльності запропоновано за формулою

$$ТВ^{факт} = Н_{ТВ} \pm ОН_{ТВ} \pm ЗН_{ТВ}, \quad (1)$$

де $ТВ^{факт}$ – фактична сума трансакційних витрат інноваційної діяльності; $Н_{ТВ}$ – нормативна сума трансакційних витрат інноваційної діяльності; $ОН_{ТВ}$ – відхилення від норм трансакційних витрат інноваційної діяльності; $ЗН_{ТВ}$ – зміни норм трансакційних витрат інноваційної діяльності.

Використовуючи даний метод, можна вести оперативний аналіз і контроль за дотриманням норм трансакційних витрат інноваційної діяльності за місцями їх виникнення.

Вихідним орієнтиром для встановлення планової суми трансакційних витрат інноваційної діяльності є визначення мінімальної (нижньої) і максимальної (верхньої) границь трансакційних витрат при виробництві інноваційної продукції.

Мінімальна сума трансакційних витрат інноваційної діяльності – такий її рівень, при якому цілком відшкодовуються витрати на здійснення трансакцій при переході на нову продукцію і для її виробництва; це нижня межа, за яким економія на витратах може стати нерозумною, тому що спричинить за собою складності в здійсненні трансакцій, необхідних для ефективної інноваційної діяльності.

Максимальна сума трансакційних витрат інноваційної діяльності – це верхня межа, при якій забезпечується рентабельність, достатня для зацікавленості підприємства в переході на виробництво інноваційної продукції, але перевищення яких веде до економічно необґрунтованих трансакцій.

Отже, планова сума трансакційних витрат повинна знаходитися в інтервалі:

$$TB_{\min} < TB^{\text{план}} < TB_{\max} \quad (2)$$

Перехід за рамки максимальної суми трансакційних витрат інноваційної діяльності приведе до збиткових трансакцій.

Аналіз трансакційних витрат інноваційної діяльності на 1 грн. обсягу інноваційної продукції потребує вивчення динаміки витрат у порівнянні з попереднім періодом у випадку освоєння виробництва і промислового випуску, визначення факторів і причин відхилень фактичних витрат звітного періоду від даних попереднього періоду і їх кількісна зміна [6, с.91].

Показник трансакційних витрат інноваційної діяльності на 1 грн. обсягу інноваційної продукції є універсальним, узагальнюючим показником. Він може бути розрахований для будь-якого підприємства, що дуже важливо при порівняльному аналізі рівня трансакційних витрат різних підприємств.

Зниження трансакційних витрат на 1 грн. обсягу продукції характеризує ефективність діяльності підприємства в проведенні необхідних трансакцій.

Трансакційні витрати інноваційної діяльності на 1 грн. обсягу інноваційної продукції характеризують витрати 1 грн. знеособленого нового товару і визначають шляхом діленням повних трансакційних

витрат випущеної інноваційної продукції на вартість цієї продукції в оптових цінах (без ПДВ і акцизу). Формула розрахунку цього показника має вигляд:

$$TB^{1zph} = \frac{\sum_{n=1}^N T\epsilon_n^{izd} \cdot q}{\sum_{n=1}^N Z_n^{izd} \cdot q} \times 100 \quad (3)$$

або

$$TB^{1zph} = \frac{\sum_{n=1}^N T\epsilon_n^k \cdot k}{\sum_{n=1}^N Z_n^{izd} \cdot q} \times 100, \quad (4)$$

де TB^{1zph} – трансакційні витрати інноваційної діяльності на 1 грн. обсягу інноваційної продукції; $T\epsilon_n^{izd}$ – трансакційні витрати інноваційної діяльності одиниці окремого виду виробів інноваційної продукції; Z_n^{izd} – ціна одиниці інноваційної продукції; $T\epsilon_n^k$ – трансакційні витрати інноваційної діяльності одиниці окремого виду трансакцій при виробництві інноваційної продукції; q – кількість виробів інноваційної продукції кожного виду; k – кількість трансакцій, необхідних для виробництва інноваційної продукції; n – число найменувань інноваційної продукції.

У процесі аналізу трансакційних витрат інноваційної діяльності на 1 грн. обсягу інноваційної продукції необхідно з'ясувати, як вони змінюються в порівнянні з попередніми звітними періодами (табл.1).

На зміну рівня трансакційних витрат інноваційної діяльності в розрахунку на 1 грн. обсягу інноваційної продукції можуть впливати наступні фактори: зміна структури і кількості трансакцій, що здійснюються при виробництві інноваційної продукції; зміна трансакційних витрат інноваційної діяльності одиниці окремих видів трансакцій при виробництві інноваційної продукції; зміна оптових цін на інноваційну продукцію.

Вплив зміни структури і кількості трансакцій на зміну рівня трансакційних витрат інноваційної діяльності в розрахунку на 1 грн. обсягу інноваційної продукції визначається за формулою

$$\Delta TB_k^{12рн} = \frac{\sum_{n=1}^N T\theta_{n0}^k \cdot k_1}{\sum_{n=1}^N Z_n^{i3\partial} \cdot q_0} \times 100 - \frac{\sum_{n=1}^N T\theta_{n0}^k \cdot k_0}{\sum_{n=1}^N Z_n^{i3\partial} \cdot q_0} \times 100, \quad (5)$$

де індекси “0” і “1” – базисні і звітні показники відповідно (у даному дослідженні 2004 р. і 2003 р.).

Таблиця 1 – Динаміка трансакційних витрат інноваційної діяльності на 1 грн. обсягу інноваційної продукції на досліджуваному підприємстві ТОВ “Харківтрансмашпроект”

Показники	2002р.	2003р.	2004р.	Зміна 2003р. до 2002р.		Зміна 2004р. до 2003р.	
				в абс. сумі	в %	в абс. сумі	в %
1. Трансакційні витрати інноваційної діяльності, тис. грн.	14,87	18,49	24,10	3,62	124,34	5,61	130,34
2. Вартість випущеної інноваційної продукції в діючих цінах, тис. грн.	132,64	150,12	175,57	17,48	113,18	25,45	116,95
3. Трансакційні витрати інноваційної діяльності на 1 грн. обсягу інноваційної продукції, коп.	11,21	12,32	13,73	1,11	109,87	1,41	111,45

Вплив зміни трансакційних витрат інноваційної діяльності на одиницю окремих видів трансакцій при виробництві інноваційної продукції на зміну рівня трансакційних витрат інноваційної діяльності в розрахунку на 1 грн. обсягу інноваційної продукції визначається за формулою

$$\Delta TB_{Tp^k}^{12рн} = \frac{\sum_{n=1}^N T\theta_{n1}^k \cdot k_1}{\sum_{n=1}^N Z_n^{i3\partial} \cdot q_1} \times 100 - \frac{\sum_{n=1}^N T\theta_{n0}^k \cdot k_1}{\sum_{n=1}^N Z_n^{i3\partial} \cdot q_1} \times 100. \quad (6)$$

Вплив зміни оптових цін одиниці інноваційної продукції на зміну рівня трансакційних витрат інноваційної діяльності в розрахунку на

1 грн. обсягу інноваційної продукції визначається за формулою

$$\Delta TB_{Z_n^{i3d}}^{1zpn} = \frac{\sum_{n=1}^N T_{e_{n1}}^k \cdot k_1}{\sum_{n=1}^N Z_{n1}^{i3d} \cdot q_1} \times 100 - \frac{\sum_{n=1}^N T_{e_{n1}}^k \cdot k_1}{\sum_{n=1}^N Z_{n0}^{i3d} \cdot q_1} \times 100. \quad (7)$$

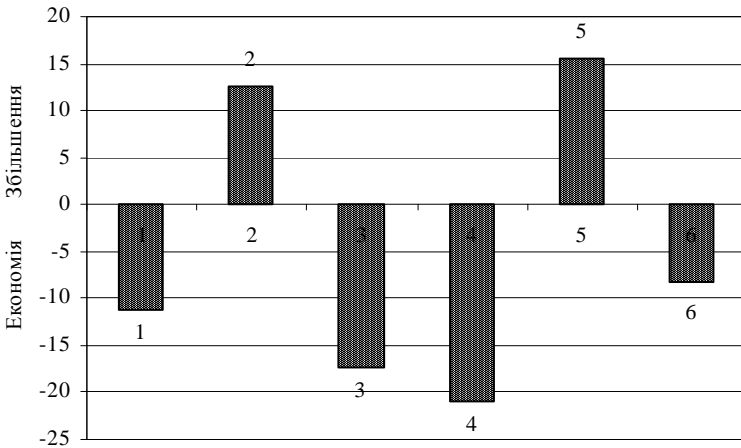
Результати проведених розрахунків сукупного впливу розглянутих факторів на зміну рівня трансакційних витрат інноваційної діяльності на 1 грн. обсягу інноваційної продукції на досліджуваному підприємстві ТОВ “Харківтрансмашпроект” представлено в табл.2.

Таблиця 2 – Результати впливу факторів на зміну рівня трансакційних витрат інноваційної діяльності

Причини зміни трансакційних витрат інноваційної діяльності в розрахунку на 1 грн. обсягу інноваційної продукції	Розмір зміни трансакційних витрат інноваційної діяльності в розрахунку на 1 грн. обсягу інноваційної продукції, коп.	Сума економії або підвищення, тис. грн.
1. Зміна структури і кількості трансакцій, здійснених при виробництві інноваційної продукції	+0,74	+8,15
2. Зміна трансакційних витрат інноваційної діяльності одиниці окремих видів трансакцій при виробництві інноваційної продукції	+0,78	+10,84
3. Зміна оптових цін на інноваційну продукцію	-0,11	-6,45
Разом	1,41	+12,54

Отримані результати економії або збільшення трансакційних витрат інноваційної діяльності по інших досліджуваних підприємствах машинобудівної і фармацевтичної галузей за результатами аналізу сукупного впливу розглянутих факторів на зміну рівня трансакційних витрат інноваційної діяльності в розрахунку на 1 грн. обсягу інноваційної продукції представлено на рисунку.

За результатами підрахунків, представлених у табл.2 і на рисунку, можна зробити висновок, що підвищення рівня трансакційних витрат інноваційної діяльності в розрахунку на 1 грн. обсягу інноваційної продукції на досліджуваному підприємстві ТОВ “Харківтрансмашпроект” було обумовлено збільшенням суми трансакційних витрат інноваційної діяльності одиниці окремих видів трансакцій і збільшенням кількості трансакцій, здійснених для виробництва інноваційної продукції. У результаті впливу цих факторів сума збільшення трансакційних витрат складає 12,54 тис. грн.

Результати підрахунку економії або збільшення трансакційних витрат інноваційної діяльності на досліджуваних підприємствах:

1 – ВАТ “Харківський тракторний завод”; 2 – ТОВ “Харківтрансмашпроект”; 3 – ДП «ДЗ ДНЦЛЗ»; 4 – ТОВ “Фармацевтична компанія “Здоров’я””; 5 – ВАТ «Серп і молот»; 6 – ТОВ “Науково-виробнича фармацевтична компанія “ЕЙМ””.

За результатами підрахунків економії або збільшення трансакційних витрат інноваційної діяльності на інших досліджуваних підприємствах нами отримані наступні результати: крім ТОВ “Харківтрансмашпроект” збільшення трансакційних витрат спостерігається ще на ВАТ «Серп і молот» у розмірі 15,49 тис. грн. На інших підприємствах спостерігається економія (або зменшення) в розмірі 11,38 тис. грн. – на ВАТ “Харківський тракторний завод”, 17,45 тис. грн. – ДП «ДЗ ДНЦЛЗ», 21,01 тис. грн. – ТОВ “Фармацевтична компанія “Здоров’я” і 8,13 тис. грн. – ТОВ “Науково-виробнича фармацевтична компанія “ЕЙМ””.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в удосконаленні науково-методичного апарата дослідження трансакційних витрат інноваційної діяльності, а саме: визначенні планової суми трансакційних витрат інноваційної діяльності на основі мінімальної і максимальної границь трансакційних витрат при виробництві інноваційної продукції; розробці методики аналізу трансакційних витрат інноваційної діяльності на 1 грн. обсягу інноваційної продукції та впливу різних факторів на зміну рівня ТВІД. У результаті це веде до значного скорочення ТВ інноваційно-орієнтованих підприємств і дозволяє більш точно

планувати їх величину, що знижує ризик одержання збитків, або зниження прибутку. Слід зазначити, що представлені рекомендації спрямовані на підвищення якості планування та аналізу.

1. Денисова И.П. Управление издержками и ценообразование. – М.: Экспертное бюро, 1997. – 248 с.
2. Долженкова В.П. Затраты производства: формирование и анализ. – Новосибирск, 1998. – 344 с.
3. Палий В.Ф., Николаева Р.А. Особенности учета затрат в условиях рынка: Система “директ-костинг” (Теория и практика). – М.: Финансы и статистика, 1993. – 410 с.
4. Лебедев В.Г., Дроздова Т.Г., Кустарев В.П. Управление затратами на предприятии. – СПб: СПбГИЭА, 1999. – 218 с.
5. Общая теория статистики / Т.В.Рябушкин, М.Р.Ефимова, И.М.Ипатова, Н.И.Яковлева. – М.: Финансы и статистика, 1981. – 279 с.
6. Методика анализа показателей эффективности производства / Под ред. проф. Э.А.Маркарьяна. – Ростов на Дону: Изд. центр “МарТ”, 2001. – 208 с.

Отримано 07.04.2006

УДК 338.45 : 69

І.М.ПИСАРЕВСЬКИЙ, канд. техн. наук

Харківська національна академія міського господарства

СТРАТЕГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТИВНОГО ПРОЕКТУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБІТ З БУДІВНИЦТВА ТА РЕКОНСТРУКЦІЇ ЗАЛІЗНИЦЬ

Досліджуються стратегічна модель реалізації комплексу будівельних та реконструктивних проєктів на прикладі Укрзалізниці. Запропоновано апарат формування організаційної схеми реконструкції ділянки залізниці.

Розвиток ринкових відносин пред’являє нові вимоги до проектування заходів з будівництва і реконструкції залізниць. За часів директивно-командної системи проєкти існували як категорія однозначно визначена та незмінна. Проте розвиток ринкових відносин висуває нові вимоги, серед них:

- оскільки термін здійснення багатьох проєктів з будівництва і реконструкції залізниць виходить за межі оперативного управління і планування і перевищує три - п’ять років, а зовнішнє ринкове середовище характеризується високою мінливістю, з’являється необхідність їх стратегічного аналізу;

- кожен з проєктів має бути однозначно визначеним з позицій єдності технологічних та якісних стандартів, проте в той же час особливості реалізації проєкту визначають його організаційну неповторність та індивідуальність;

- імовірнісний характер параметрів попиту на результати проєкту визначає необхідність високої гнучкості проєкту до можливого призу-